

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Geen idee van wie ik het heb

Duijn, Max van

Citation

Duijn, M. van. (2016). Geen idee van wie ik het heb. In *Aries netwerk: een constructicon* (pp. 70-72). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3213671>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3213671>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

22. Geen idee van wie ik het heb

Max van Duijn, Universiteit Leiden

Arie Verhagen neemt op 30 september afscheid als hoogleraar Nederlandse taalkunde. Hiermee zeg ik niets nieuws, laat staan iets controversieels: de lezer van dit stukje zal het niet in twijfel trekken – zeker niet als jij, Arie, zelf die lezer bent.

Maar hoe weet ik eigenlijk dat dit zo is? Het stond in de e-mail waarin ik werd opgeroepen een bijdrage voor dit boekje te leveren, maar op dat moment was het mij al bekend. Hoe hoorde ik het voor de eerste keer? Mogelijk heeft Arie het mij zelf verteld, maar dat weet ik niet meer zeker. Barend Beekhuizen kan het ook geweest zijn, of Ton van Haaften. Ook wist ik er niet echt het fijne van voor het ontvangen van de bewuste e-mail – ik had bijvoorbeeld niet durven zweren dat 30 september de juiste datum was. Tegen iemand die me toen gevraagd had of ik iets van Aries afscheid afwist, had ik wellicht gezegd:

(1) Ik geloof dat het afscheid op 30 september is.

Of:

(2) Ik hoorde dat het afscheid op 30 september is.

Als ik het had moeten opschrijven zou ik er misschien van gemaakt hebben:

(3) Ik hoorde dat het afscheid op 30 september zou zijn.

Alle drie de zinnen passen in een context waarin ik er inderdaad van uitga dat de 30^e de datum is; ze kunnen op natuurlijke wijze worden vervolgd met

Geen idee van wie ik het heb

(4a) dus hopelijk wordt het die dag mooi weer!

Maar bij zin (3) is het evengoed denkbaar dat ik helemaal niet geloof dat de 30^e juist is: ik kan ook vervolgen met

(4b) maar het is uitgesteld.

Wat (1) en (2) met elkaar gemeen hebben, is dat ik mij via het werkwoord in de matrixzin in verminderde mate committeer aan de uitspraak die ik doe in het complement – ik stuur als het ware een signaal aan mijn geadresseerde dat ik er niet helemaal aan gehouden kan worden. Je zou kunnen zeggen dat ik dit in (1) doe door nadruk te leggen op mijn eigen subjectiviteit, en in (2) door de verantwoordelijkheid voor de uitspraak in het complement gedeeltelijk af te schuiven op een niet nader gespecificeerde derde partij.

In (2) worden er zo drie gezichtspunten gecoördineerd: dat van mij als spreker, dat van de geadresseerde en dat van een ongeïdentificeerde derde partij. Dit is hetzelfde in (3). De enige van die drie die expliciet op het denkbeeldige toneel van deze zinnen vertegenwoordigd is, ben ik; de overige twee blijven in de coulissen. Het is mogelijk om ze met een licht aangepaste parafrase toch (wat meer) in de schijnwerpers te zetten, bijvoorbeeld door ervan te maken: ‘Weet je, iemand zei tegen mij dat het afscheid op 30 september is/zou zijn.’

Omgekeerd is het ook mogelijk om met z’n drieën in de coulissen te gaan staan:

(5) De details zongen al overal rond. Het afscheid zou op 30 september zijn.

Geen idee van wie ik het heb

‘Zou zijn’ coördineert hier drie perspectieven, ook al blijven die alle impliciet. ‘Ik hoorde’ in (3) maakt een van die perspectieven expliciet zonder verder iets aan de betekenis te veranderen – zowel (3) als (5) kan worden vervolgd met (4a) en (4b). In het eerste geval roept ‘zou zijn’ eerder een ‘klassieke’ conjunctief op (die hier onwerkelijkheid uitdrukt); in het tweede geval werkt ‘zou zijn’ meer als een markering van ‘horen zeggen’.

Hoewel ik heerlijk zat in mijn linguïstische leunstoel, ben ik toch even opgestaan om een klein ommetje in het veld te gaan maken, richting de Nederboom. Hier trof ik in 14 van 40 geogoste gevallen *zou+ww* aan in de rol van klassieke conjunctief. In het merendeel van de overige gevallen ging het om een vorm van vrije indirecte rede, waarbij de partij die verantwoordelijk was voor de weergegeven inhoud in de directe context werd gespecificeerd. Zeker acht keer bleef deze partij buiten zicht en werkte *zou+ww* als horen-zeggenmarkeerder. (Hierbij moet worden aangetekend dat ik de optie LASSY koos, waarin een flinke component nieuwsverslaglegging zit.)

Misschien moet ik maar eens op zoek naar een student die wil helpen deze zaak nader uit te pluizen – of iemand anders met taalkundige interesse en véél tijd.